

dr hab. inż. Millena Ruszkowska, prof. UMG
Katedra Zarządzania Jakością
Wydział Zarządzania i Nauk o Jakości
Uniwersytet Morski w Gdyni

Gdynia, 24.09.2024 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr inż. Karoliny Antos

**pt.: „Wpływ dodatku alg morskich na jakość i akceptację konsumencką mlecznych
napojów fermentowanych”**

Przedstawiona do recenzji praca została wykonana pod kierunkiem naukowym

Promotora dr hab. inż. Michała Halagardy, prof. UEK

Podstawa opracowania recenzji

Podstawę formalną do sporządzenia oceny rozprawy doktorskiej stanowiło pismo z dnia 12 lipca 2024 r. (sygnatura RDC.600.4.2.2024) otrzymane od prof. dr hab. inż. Stanisława Popka, Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, informujące o decyzji Rady Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości UEK dotyczącej przygotowania oceny rozprawy doktorskiej mgr inż. Karoliny Antos pt.: „Wpływ dodatku alg morskich na jakość i akceptację konsumencką mlecznych napojów fermentowanych”.

W aspekcie prawnym podstawę wykonania recenzji stanowią przepisy określone w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U. 2017 r., poz. 1789, z późn. zm.) w związku z ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669 z późn. zm.).

Recenzowana praca doktorska oceniana została z uwzględnieniem przepisów tej ustawy, zgodnie z którymi rozprawa doktorska ma prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Ponadto, przedmiotem rozprawy doktorskiej ma być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne (art. 187, ust.1-2).

Ocena zasadności problematyki podjętej w dysertacji

U podstaw koncepcji dysertacji podjętej przez Panią mgr inż. Karolinę Antos były zagadnienia związane z **doskonaleniem jakości** mlecznych napojów fermentowanych poprzez zastosowanie dodatku alg morskich – spiruliny.

Przemysł spożywczy w Polsce staje wobec wyzwań wynikających z obecnych i przyszłych przemian w gospodarce światowej, m.in. zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów oraz wdrażania innowacji. Tym samym konieczność ciągłej obserwacji rynku, identyfikowania potrzeb i szybkiego dostarczania produktu zgodnego z preferencjami konsumentów stanowią czynniki, które najsilniej wpływają na innowacyjność w produkcji żywności. Współcześni konsumenci poszukują bowiem żywności, której zadaniem jest nie tylko dostarczanie energii, ale takiej wartości odżywczej oraz takiej której funkcją jest wspomaganie zdrowia psychofizycznego, opóźnianie procesów starzenia się i/lub zapobieganie chorobom. Przykładem produktu, który doskonale wpisuje się w trend prozdrowotnego odżywiania w grupie nabiałowych produktów fermentowanych jest kefir. Zwiększone zapotrzebowanie na artykuły fermentowane (w tym kefir), znajduje potwierdzenie w danych analitycznych publikowanych w Euromonitor International, z których wynika wzrost popularności mlecznych produktów fermentowanych i ich spożycia (Euromonitor International, 2023). Zatem podjęta w dysertacji problematyka oceny jakości i akceptacji konsumenckiej nowych mlecznych napojów fermentowanych wzbogacanych spiruliną jest problematyką interesującą i aktualną zarówno pod względem teoretycznym jak i aplikacyjnym. Uzyskane wyniki badań mogą w przyszłości być wykorzystane przez przedsiębiorstwa funkcjonujące w branży mleczarskiej, dla których innowacyjność stanowi kluczowy aspekt rozwoju i przewagi konkurencyjnej na rynku.

Formalna i redakcyjna ocena pracy

Przedstawiona do recenzji praca doktorska liczy 181 stron, z czego część zasadniczą stanowią 143 strony. Na treść pracy składa się wstęp, dwa rozdziały teoretyczne, część metodyczna, część empiryczna oraz podsumowanie i wnioski. Ostatnią część dysertacji stanowią: wykaz literatury, spisy tabel i rysunków oraz aneks. Jednak (zgodnie z Art. 187.4. (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669 z późn. zm.) w pracy brakuje streszczenia w języku polskim i angielskim, które są wymagane w pracach dysertacyjnych.

Przechodząc do formalnej oceny pracy stwierdzam, że struktura dysertacji odzwierciedla typowy dla tego typu prac układ. Na uwagę zasługuje rozbudowany wstęp, w którym na 5 stronach zawarto informację dotyczącą przedmiotu rozprawy (6-11 strona pracy).

W kolejnych dwóch rozdziałach stanowiących część teoretyczną, na 41 stronach, Autorka w sposób syntetyczny przedstawiła stan wiedzy w obszarze podjętych badań.

Cel pracy i hipotezy badawcze oraz materiał i metodykę badań Autorka przedstawiła na kolejnych 15 stronach, a wyniki i ich dyskusję na kolejnych 73 stronach dysertacji. W rozdziale tym zawarto 40 tabel i 33 rysunki prezentujące wyniki badań wraz z ich omówieniem. Struktura pracy obejmuje również podsumowanie i wnioski, zawarte na 3. stronach maszynopisu oraz literaturę (25 stron).

Do przygotowania treści teoretycznej i metodycznej pracy a także dyskusji uzyskanych wyników wykorzystano łącznie 299 pozycji literatury. Cytowana w pracy literatura obejmuje 185 publikacji obcojęzycznych, z których około 50% (93 pozycji) to publikacje z ostatnich 10 lat. Zestawienie literatury obejmuje zarówno publikacje zwarte, artykuły z czasopism krajowych i zagranicznych, dodatkowo Autorka przywołuje akty prawne i normy przedmiotowe. W mojej opinii pogrupowanie źródeł literatury na poszczególne rodzaje (artykuły, akty prawne, normy) ułatwiłoby czytelnikom korzystanie z przywołanych zasobów. Uzupełnienia mogłoby jedynie wymagać podanie daty dostępu do przywoływanych zasobów literatury pozyskanych ze źródeł internetowych.

Oceniając rozprawę pod względem redakcyjnym i edytorskim stwierdzam, że została przygotowana poprawnie, jednak Autorce nie udało się uniknąć pomyłek, błędów stylistycznych, gramatycznych i interpunkcyjnych. Praca została napisana dość poprawnym językiem, w niektórych miejscach można dostrzec brak stosowania formy bezosobowej, a pomyłki językowe, w większości przypadków literowe oraz tzw. skróty myślowe lub używanie potocznych określeń w tekście naukowym pracy, nie obniżają jej wartości merytorycznej i naukowej (szczegółowe uwagi zawarto w dalszej części recenzji). Tym samym stwierdzam, że językowa kompozycja pracy, pomimo istnienia pewnych niedogodności i usterek językowych spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim.

Ocena merytoryczna pracy

Tytuł rozprawy został sformułowany poprawnie, jednak w mojej opinii nie do końca odzwierciedla zawarte w pracy treści. W obecnym brzmieniu sugeruje wykorzystanie (dodatek) różnych alg morskich do mlecznych napojów fermentowanych. Tym samym, aby temat pracy był adekwatny zarówno do jej celu, jak i do treści, powinien brzmieć następująco „Wpływ dodatku spiruliny na jakość i akceptację konsumencką mlecznych napojów fermentowanych”.

Treści zawarte we wstępie wprowadzają w zagadnienia poruszane w ocenianej dysertacji. Wskazując przyczyny podjęcia badań Autorka zwraca uwagę na brak opracowań nad zastosowaniem spiruliny w produkcji kefirów na bazie mleka krowiego obejmujących szeroką analizę parametrów fizykochemicznych oraz analizę sensoryczną **nowo powstałego** produktu w całym okresie jego przydatności do spożycia.

W dwóch rozdziałach teoretycznych Doktorantka przedstawia informacje dotyczące trendów wzbogacania mlecznych napojów fermentowanych w składniki funkcjonalne, przedstawia charakterystykę procesu produkcji mlecznych napojów fermentowanych na przykładzie kefiru oraz charakteryzuje właściwości kefiru. Ponadto omawia możliwość zastosowania alg morskich jako składnika funkcjonalnego do produkcji żywności, przedstawia charakterystykę i pochodzenie spiruliny, właściwości spiruliny oraz zastosowanie spiruliny w przemyśle spożywczym.

Autorka wykazała się wystarczającą znajomością prezentowanej tematyki. Doktorantka korzystała z szerokiego zakresu pozycji literaturowych, których dobór jest odpowiedni. Jednak przegląd piśmiennictwa Autorka w większości oparła na publikacjach z zakresu lat 1991-2021, przywołując jedynie kilka publikacji z roku 2022 i 2023 oraz jedną pozycję z roku 2024 (134). Rozumiem, że Autorka część literaturową pracy przygotowywała dużo wcześniej, jednak w mojej opinii należałoby również wykorzystać więcej publikacji - z lat 2022-2024 - obejmujących problematykę poruszanych zagadnień. Poza tym, cytując kilka źródeł literatury, Autorka podaje je w sposób przypadkowy, tym samym zauważalny jest brak zestawienia alfabetycznego lub chronologicznego według roku powstania publikacji.

Proszę ponadto Autorkę o wyjaśnienie kilku szczegółowych kwestii dotyczących części teoretycznej pracy:

[1] Na stronie 9 Autorka pracy informuję, że ....

Obecnie na rynku dostępnych jest wiele wzbogaconych produktów, jednak są one oparte w głównej mierze na dodatku syntetycznych składników.

Proszę o rozwinięcie tej myśli.

[2] Na stronie 16 Autorka informuje, że...

Nieuchronnie również będą następowały zmiany klimatyczne, co, jak się prognozuje, tworzyć będzie warunki sprzyjające rozwojowi całego sektora spożywczego.

Nie wiem, co Autorka miała na myśli. Proszę o wyjaśnienie.

[3] Na stronie 23 pracy, Autorka informuje, że...

*Mleczne napoje fermentowane cechują się wyższą zawartością **większości** witamin, w porównaniu z mlekiem niefermentowanym, a sam proces fermentacji powoduje poprawę przyswajalności witaminy A i C przez organizm człowieka.*

Proszę o szczegółowe podanie witamin, które w większej ilości występują w mlecznych napojach fermentowanych.

[4] Na stronie 26 pracy, Doktorantka informuje, że...

*W wyniku procesu produkcji produkt ten w ciągu 3 pierwszych dni zmienia swoje cechy. Po 24 godzinach powstaje tzw. kefir młody – **słabo kwaśny**, po 48 godzinach otrzymujemy kefir **średni, znacznie kwaśniejszy**, a po 72 godzinach – **kefir mocny, pienisty, aromatyczny i lekko alkoholowy**.*

Proszę Autorkę o wskazanie zakresu wartości pH (°SH) po 24, 48 i 72 godzinach dojrzewania kefiru.

Oceniając informacje przedstawione przez Doktorantkę w rozdziale 2, stwierdzam, że w przedstawionej treści zabrakło dokładnej charakterystyki alg morskich. Do grupy alg bowiem zaliczamy zarówno prokariotyczne mikroalgi (*Cyjanobakterie*, zwane niebieskozielonymi algami), jak i organizmy eukariotyczne, np. algi zielone (*Chloroxybacteria*), algi czerwone (*Rhodophyta*) oraz okrzemki (*Bacillariophyta*).

Ponadto w mojej opinii, w prezentowanych treściach brakuje zestawienia tabelarycznego przedstawiającego możliwość wykorzystania poszczególnych rodzajów alg i ich składników aktywnych biologicznie, których przykłady zastosowania w dietetyce, kosmetyce bądź w terapii przedstawiono w szczegółowo w literaturze przedmiotu [Czerpak R, Jabłońska-Trypuć A., (2008), Roślinne surowce kosmetyczne. Wyd. Med Pharm Wrocław; Czerpak R., Jabłońska-Trypuć A., Pietryczuk A., (2009), Znaczenie terapeutyczne, kosmetyczne i dietetyczne niektórych glonów. Postępy Fitoterapii, 3, 168-174; Godlewska K., Michalak I., Chojnacka K., (2014), Glony na zdrowie. Wiadomości Chemiczne, 68.9-10, 833-852; Babich O., Sukhikh S., Larina V., Kalashnikova O., Kashirskikh E., Prosekov A., Noskova S., Ivanova S., Fendri I., Smaoui S., (2022), Algae: Study of Edible and Biologically Active Fractions, Their Properties and Applications. Plants, 11, 780].

- Doktorantka twierdzi, że...

*Mikroalgi są uważane za potencjalnych liderów **ukierunkowanych gatunków morskich**, które można wykorzystać ze względu na ich liczne zalety w biotechnologii.*

Proszę o wyjaśnienie, co Autorka miała na myśli.

- Proszę o wyjaśnienie treści ze strony 37, jak również powtórnego wątku na stronie 45 pracy:

Na rynku konsumenckim algi morskie mogą występować jako suplementy diety w postaci proszku, tabletek i ekstraktu, rzadziej jako produkt żywnościowy w postaci czekolady, makaronu lub nawet chipsów, a według prognoz będą one stanowiły jeden z głównych trendów żywieniowych w przyszłości.

Spirulina występuje jako suplement diety (w postaci proszku, kapsulek, tabletek i pastylek) lub produktu gotowego w formie np. czekolady, makaronu, chipsów.

*Będąca przykładem mikroalg morskich – spirulina to handlowa nazwa suplementu produkowanego z dwóch rodzajów cyjanobakterii (sinic) zaliczanych do suplementów diety – *Arthrospira maxima* oraz *Arthrospira platensis*.*

Część empiryczną pracy rozpoczyna rozdział 3., w którym Doktorantka przedstawia cel i hipotezy badawcze oraz cele szczegółowe pracy:

1. Wybór rodzaju spiruliny, spośród dostępnych na rynku, do produkcji fermentowanego napoju mlecznego, na podstawie oceny zawartości białka w preparatach rynkowych.
2. Badania akceptacji konsumenckiej cech sensorycznych mlecznego napoju fermentowanego z różnym ilościowo dodatkiem spiruliny.
3. Określenie optymalnej ilości dodatku na podstawie badań akceptacji konsumenckiej wyprodukowanych kefirów oraz badań przechowalniczych.
4. Badanie zmian wybranych wyróżników fizycznych i fizykochemicznych w czasie przechowywania mlecznego napoju fermentowanego z dodatkiem spiruliny.
5. Ocena stabilności mikrobiologicznej wzbogaconego mlecznego napoju fermentowanego w całym okresie przechowywania.

W mojej opinii przy formułowaniu 4 celu szczegółowego, Doktorantka błędnie wskazała badanie zmian wybranych wyróżników **fizycznych**, bowiem w dalszej części pracy charakteryzuje zmiany wyróżników fizykochemicznych. Ponadto uważam, że eksperyment powinien obejmować również ocenę akceptacji konsumenckiej cech sensorycznych wytworzonych kefirów z 0,5 i 1% dodatkiem spiruliny.

Dla zrealizowania celu pracy Doktorantka sformułowała **pięć hipotez badawczych**:

H1: Dodatek spiruliny korzystnie wpływa na stabilność przechowalniczą wzbogaconego kefiru.

H2: Wzbogacenie kefiru w spirulinę wpływa na zmianę profilu aminokwasów powstałego produktu.

H3: Wzbogacenie kefiru w spirulinę wpływa na zmianę profilu kwasów tłuszczowych powstałego produktu.

H4: Obecność dodatku spiruliny w kefirze wpływa pozytywnie na wzrost mikrobioty kefirowej w nowopowstałym produkcie.

H5: Dodatek spiruliny nie wpływa na akceptację produktu przez młodych konsumentów.

W hipotezie H2 i H3, Autorka odnosi się do wybranych parametrów jakości - profilu aminokwasów i profilu kwasów tłuszczowych nowo powstałego produktu. Tym samym w mojej opinii, w hipotezach badawczych brak odniesienia do wpływu dodatku spiruliny na pozostałe oceniane parametry jakości - zawartość związków mineralnych, kwasowość oraz barwę otrzymanych nowych wzbogacanych produktów fermentowanych. Może w tym miejscu warto było postawić główną hipotezę dotyczącą wszystkich wyróżników jakości np. Dodatek spiruliny determinuje cechy jakościowe wytworzonych kefirów, a hipotezy H2 i H3 mogłyby pełnić rolę hipotez pomocniczych.

W opisie zakresu pracy na stronie 53 Autorka pominęła ocenę stabilności mikrobiologicznej mlecznych napojów fermentowanych z 0,5 i 1% dodatkiem spiruliny.

W rozdziale 4. Doktorantka przedstawiła charakterystykę materiału badawczego, uwzględniając charakterystykę procesu produkcji kefiru oraz charakterystykę spiruliny.

Moim zdaniem, w tej części pracy powinny być również zawarte informacje z rozdziału 6.2. dotyczące charakterystyki surowca wykorzystanego do produkcji kefiru.

W tym miejscu proszę jeszcze Autorkę o wyjaśnienie dwóch kwestii dotyczących rozdziału 4.:

[1] Na stronie 55 (drugie zdanie) Autorka informuje, że

Produkt końcowy produkowany był w małopolskiej Spółdzielni Mleczarskiej Wieprz, należącej do sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Proszę o wyjaśnienie, co Autorka miała na myśli, pisząc produkt końcowy?

[2] Na stronie 57, Doktorantka informuję, że

Badania konsumencie pokazały również wysokie zainteresowanie innowacyjnymi produktami nabiałowymi wśród młodych konsumentów – grupa wiekowa 19-25 lat.

Proszę o wyjaśnienie, na jakiej podstawie Doktorantka sformułowała takie zdanie?

W rozdziale 5. kolejność przedstawionej metodyki badań nie pokrywa się z kolejnością opisu wyników badań w rozdziale 6.

Następna uwaga dotyczy zastosowanej metody oceny akceptacji konsumenckiej, którą Autorka przeprowadziła dwuetapowo, metodami hedonicznymi - skalowania oraz szeregowania. Moim zdaniem zastosowanie metody szeregowania do oceny

(w pierwszym etapie) trzech a w drugim etapie dwóch produktów, jest raczej dyskusyjne. Proszę o wyjaśnienie tej kwestii.

W dalszej części Autorka informuje, że ...

Ocenie poddawany były kefirów świeże – przechowywane 1-6 dni w temperaturze +2°C. Oceniający otrzymywał wszystkie próbki jednocześnie.

Proszę o wyjaśnienie jakie to były produkty: świeże - po procesie produkcji czy przechowane 1-6 dni w temperaturze +2°C.

Odnosząc się do oceny pożądalności, Autorka w pracy charakteryzowała parametry wzbogaconych kefirów: barwę, smakowitość i konsystencję. Jak Autorka rozumie określenie „smakowitość”. Czy obejmuje ono także zapach, który jest w przypadku spiruliny dość istotnym czynnikiem wpływającym na pożądalność wzbogacanych produktów.

W mojej opinii w pracy można było również rozważyć przeprowadzenie eksperckiej oceny sensorycznej z wykorzystaniem skali 5-punktowej, oceniając barwę, zapach, smak i konsystencję wzbogacanych produktów.

W tym miejscu chciałabym dodać, że w ANEKSIE pracy nie umieszczono przykładowego wzoru karty oceny akceptacji konsumenckiej.

W podrozdziale 5.2. [Badania fizykochemiczne] zauważyłam pewną niekonsekwencję, ponieważ niektóre metody omówiono szczegółowo w punktach **5.2.1-5.3.** a w przypadku innych metod porzeczono jedynie na przywołaniu źródła literatury. Dodatkowo, w mojej opinii kolejność przedstawionej charakterystyki metod jest zupełnie przypadkowa.

Moim zdaniem, poszerzenie oceny jakości spiruliny o oznaczanie zawartości tłuszczu i określenie profilu kwasów tłuszczowych dałoby wiele cennych informacji na temat wpływu ilości dodatku spiruliny na oceniane parametry kefiru.

Proszę Doktorantkę o wyjaśnienie zapisu:

Kolejność elucji składników przyjęto za 1999 Product Guide Restek (s. 585), (podrozdział 5.2.2. Oznaczanie kwasów tłuszczowych)

W spisie literatury brak w/w pozycji. Czy Autorka w taki sposób dokonała identyfikacji plików kwasów tłuszczowych?

W dalszej części wyspecyfikuję uwagi do tekstu w rozdziale 6. Wyniki badań i ich analiza. Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.1.**

- Doktorantka przedstawia charakterystykę surowca wykorzystanego do produkcji kefiru. Na stronie 58 pracy, Autorka podaje, że ...

Dla zapewnienia wiarygodności uzyskanych wyników, proces produkcyjny oraz towarzyszące mu analizy jakościowe zostały powtórzone pięciokrotnie w różnych odstępach czasowych. Ponieważ w procesie produkcyjnym normalizowano mleko pod względem zawartości tłuszczu, a jego skład jest zmienny w zależności od pory roku, cykl badań prowadzony był w okresie od lutego do listopada.

W związku z tym proszę o wyjaśnienie, w jaki sposób określono skład mleka krowiego przedstawiony w tabeli 8, na stronie 68 pracy.

- Dodatkowo mam pytanie odnośnie jednostki kwasów tłuszczowych podanych w tabeli 8. Czy Autorka, jest pewna, że jest to %, czy wkradł się tu błąd i jednostka powinna odnosić się raczej do % w ogólnym składzie kwasów tłuszczowych?
- Kolejna uwaga dotyczy podanego skrótu określającego kwasy tłuszczowe krótkołańcuchowe. Czy przedstawiony zapis jest prawidłowy (SCSFA)?
- Na stronie 71. Autorka podaje zawartość składników mineralnych w badanym mleku. Czy istnieje konieczność podania wartości do 4. miejsca po przecinku?

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.2.**

Omawiając wyniki badań w tabeli 9, Autorka przedstawiła zawartość białka w badanych preparatach spiruliny, różniących się krajem pochodzenia. W metodyce badań, na stronie 65 pracy Autorka informuje, że analizę – post-hoc – wykonywano testem najmniejszej istotnej różnicy. Proszę wskazać, z którym miejscem przedstawia Pani wyniki testu.

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.3.**

Proszę Doktorantkę o wyjaśnienie podstawy następujących stwierdzeń:

- *Wyniki oceny różniły się istotnie statystycznie w przypadku: barwy, smakowitości oraz oceny ogólnej produktu z dodatkiem 1% spiruliny oraz barwy, smakowitości oraz oceny ogólnej produktu z dodatkiem 1,5% spiruliny.*
- *Białko. Wielkość dodatku spiruliny istotnie statystycznie wpłynęła na zawartość białka w analizowanych próbkach tylko w przypadku kefiru z dodatkiem 1,0% i 1,5% spiruliny.*
- *Analiza statystyczna wykazała, że wielkość dodatku nie wpłynęła istotnie na zawartość tłuszczu w analizowanych produktach, natomiast czas przechowywania wpłynął istotnie statystycznie na zawartość tłuszczu. Interakcja obu tych czynników jest statystycznie istotna.*
- *Analiza statystyczna wykazała, że zawartość suchej masy w próbkach nie zależy od wielkości dodatku.*

- W tym miejscu chciałabym nadmienić, że w tabeli 14 (78 strona pracy) Doktorantka podając wartość średnią dla popiołu ogólnego [%], wskazała poprawnie liczbowe określenie różnic statystycznych. Natomiast odnosząc się do wyników badań prezentowanych na rysunkach 6-11, uważam że powinien być zastosowany dokładniejszy opis osi x – czas przechowywania (dni) i osi y, (uwaga dotyczy również pozostałych rysunków prezentowanych w treści pracy).

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.4.**

- Uważam, że Doktorantka powinna na początku tego podrozdziału podkreślić, że prezentowane wyniki dotyczą II etapu badań.
- Proszę o wyjaśnienie dlaczego, w przypadku I etapu badań (76 strona pracy) wielkość dodatku spiruliny istotnie statystycznie wpłynęła na zawartość białka w analizowanych próbkach tylko w przypadku kefiru z dodatkiem **1,0%** i 1,5% spiruliny. Natomiast w II etapie badań (81 strona pracy) uzyskane wyniki oraz przeprowadzona analiza statystyczna pozwoliły na stwierdzenie, że dodatek spiruliny na poziomie 0,5% i **1,0%** nie wpłynął istotnie na zawartość białka.

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.4.1.1.**

- W mojej opinii Doktorantka zbyt szczegółowo przedstawiła (na stronach od 84 do 111), wyniki badań dotyczące średniej zawartości aminokwasów egzo- i endogennych oznaczonych w kefirach z dodatkiem spiruliny. Uważam, że wyniki należało przedstawić w jednej tabeli ujmującej zbiorcze zestawienie wszystkich ocenianych aminokwasów egzo- i endogennych (Tabela 17-33) wykazując wpływ wielkości dodatku, wpływ czasu przechowywania oraz wielkość dodatku i czasu przechowywania. Tabela zbiorcza wyników ułatwiłaby ocenę porównawczą wpływu dodatku spiruliny i czasu przechowywania na zawartość aminokwasów.
- Czy konieczne było podanie w tabeli 16 - średniej zawartości ogółem aminokwasów egzo- i endogennych oznaczonych w kefirach z dodatkiem spiruliny w czasie przechowywania, z aż tak dużą dokładnością?
- Na rysunkach 13-29, w legendzie rysunków, Doktorantka umieściła błędną jednostkę wielkości dodatku spiruliny, poza tym zgodnie z wcześniejszą uwagą warto zastosować w opisie osi x i y szczegółowy zapis charakteryzowanych zależności.

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.4.2.1.**

Doktorantka w ramach prowadzonych analiz zidentyfikowała 17 kwasów tłuszczowych w badanych próbkach. Jednakże w treści przedstawiła szczegółowy opis zawartości trzech kwasów: palmitynowego (C 16:0), oleopalmitynowego (C 16:1) i linolowego (C 18:2 cis-9, 12) w analizowanych próbkach. Proszę o wyjaśnienie dlaczego Doktorantka odniosła się jedynie do interpretacji wymienionych kwasów tłuszczowych. Poza tym w mojej opinii, podobnie jak w zaproponowanym omówieniu wyników aminokwasów egzo- i endogennych, można było przedstawić wyniki zawartości kwasów tłuszczowych w jednej tabeli zbiorczej. Na rysunkach 31-33, w legendzie rysunków Doktorantka umieściła błędną jednostkę wielkości dodatku spiruliny.

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.4.3.**

Doktorantka pominęła wyniki statystycznej analizy zawartości suchej masy kefirów z dodatkiem spiruliny (Tabela 38). Brak również konfrontacji wyników-własnych z wynikami innych Autorów, powołując się również na inne publikacji niż Laela i in. [2021].

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.4.6.**

Nieprecyzyjny tytuł tabeli 41, bowiem Doktorantka przedstawiła wyniki zawartości wybranych związków mineralnych w kefirach z dodatkiem spiruliny na początku a nie również na końcu okresu przechowywania

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.5.**

Moim zdaniem w tej części omówienia wyników badań Doktorantka umieściła fragmenty ponownie informujące o aspektach metodycznych oznaczenia wyróżników barwy, co nie było konieczne. Jednocześnie przedstawiając na stronie 129, wartości średniej dla parametru L^* , Doktorantka dla kefiru z 0,5 i 1% dodatkiem spiruliny przedstawia wartość w dniu odbioru kefiru, a dla pozostałych parametrów a^* i b^* stosuje zapis - w 0. dniu przechowywania. W mojej opinii zależałoby ujednolicić ten zapis.

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.6.**

Odnosząc się do tytułu tego podrozdziału, uważam, że powinien dotyczyć raczej oceny akceptacji konsumenckiej cech organoleptycznych produktów, a nie oceny sensorycznej. Uważam też, że Doktorantka powinna bardziej rozbudować prezentowane treści poprzez wykonanie analizy statystycznej oraz dyskusję otrzymanych wyników.

Uwagi dotyczące **podrozdziału 6.**

Uważam, że bardzo istotne dla wartości pracy było przeprowadzone analizy sześciu parametrów fizykochemicznych (zawartości tłuszczu, zawartości białka, kwasowości oraz parametrów barwy L*, a*, b*), które poddano wielowymiarowej analizie dyskryminacji, w celu wykazania, czy jakość fizykochemiczna (jako kompleksowy parametr) jest zróżnicowana wielkością zastosowanego dodatku spiruliny oraz czasem przechowywania. Jednak uważam, że Doktorantka wartości średnie zmiennych kanonicznych dla F1 i F2 oraz wartości współczynników funkcji dyskryminacyjnej powinna przedstawić w formie zestawienia tabelarycznego, co ułatwiłoby interpretację uzyskanych wyników.

Przechodząc do oceny merytorycznej ostatniego rozdziału dysertacji - **PODSUMOWANE I WNIOSKI** stwierdzam, że Doktorantka w sposób syntetyczny i wyczerpujący podsumowała wyniki przeprowadzanych badań, jednak kolejność prezentowanych wniosków nie jest w mojej opinii spójna z kolejnością omówienia wyników badań.

Ocena ogólna i wniosek końcowy

Przedstawione przeze mnie powyżej uwagi oraz pytania nie obniżają mojej dobrej oceny wartości recenzowanej pracy.

Przedstawione do oceny opracowanie przygotowane przez panią mgr inż. Karolinę Antos, w mojej opinii wpisuje się w zakres dyscypliny Nauk o Zarządzaniu i Jakości, obejmując aspekt dotyczący **doskonalenia jakości** mlecznych napojów fermentowanych poprzez wykorzystanie spiruliny. Opracowanie to wypełnia lukę empiryczną związaną z brakiem kompleksowych badań dotyczących wykorzystania spiruliny oraz jej wpływu na jakość i akceptację konsumentką wzbogacanych **mlecznych napojów fermentowanych**. Stanowi również próbę wypełnienia luki aplikacyjnej poprzez stworzenie możliwości wykorzystania wyników przeprowadzonych prac badawczych do komercjalizacji nowego produktu rynkowego.

W mojej opinii recenzowana praca doktorska pod względem merytorycznym i formalnym w wystarczającym stopniu spełnia wymogi stawiane rozprawom na stopień naukowy doktora, zgodnie z przepisami o stopniach i tytułach naukowych. Wnioskuje zatem do Rady Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie o jej przyjęcie i dopuszczenie mgr inż. Karoliny Antos do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Gdynia, 24.09.2024 r.

dr hab. inż. Millena Ruszkowska, prof. UMG

Katedra Zarządzania Jakością
Wydział Zarządzania i Nauk o Jakości
Uniwersytet Morski w Gdyni